

בש"פ 6176/20 - אליעזר ברלנד נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון
בש"פ 6176/20

לפני: כבוד השופט א' שטיין

העורר: אליעזר ברלנד

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

F

ערר על החלטות בית המשפט המחוזי ירושלים שניתנו
ביום 5.4.2020 וביום 3.8.2020 על ידי השופטים א'
דראל וד' גדעוני במ"ת 1503/03/20

בשם העורר: עו"ד עמית חדד; עו"ד רותם טובול

בשם המשיבה: עו"ד עמרי כהן

החלטה

1. לפניי ערר לפי סעיף 53(א) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה-מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים), על החלטות בית המשפט המחוזי ירושלים אשר ניתנו ביום 5.4.2020 וביום 3.8.2020 (על ידי השופטים א' דראל וד' גדעוני, בהתאמה) במ"ת 1503-03-20 ואשר קבעו כי העורר ייעצר מאחורי סורג ובריה עד תום ההליכים המשפטיים המתנהלים נגדו בת"פ (מחוזי י"ם) 1470-03-20 (להלן: התיק העיקרי). העורר שוהה במעצר החל מיום 9.2.2020.

כאמור בהחלטת השופטת ד' ברק-ארז שניתנה ביום 17.6.2020 בבש"פ 3709/20, העורר שמר על זכותו לערר על כל אחת מההחלטות קמא.

2. בגדרו של התיק העיקרי, העורר מואשם בעבירות רבות וחמורות אשר כוללות קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 415 סיפא לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); ניסיון לקבל דבר במרמה בנסיבות מחמירות (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 25 בצירוף סעיף 415 סיפא לחוק העונשין; עושק (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 431(1) לחוק העונשין; ניסיון לעושק (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 25 בצירוף סעיף 431(1) לחוק העונשין; ניסיון לשידול לגרימת חבלה חמורה, עבירה לפי סעיף 33 בצירוף סעיף 333 לחוק העונשין; אי-הודעה על תחילת התעסקות, עבירה לפי סעיף 215א(א) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש] (להלן: הפקודה); אי-ניהול ספרים (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 216(5) לפקודה; אי-הגשת דו"ח מס במועד (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 216(4) לפקודה; אי-ניכוי מס (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 218 לפקודה; מרמה, ערמה או תחבולה מתוך כוונה להתחמק ממס (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 220(5) לפקודה; מרמה, ערמה או תחבולה מתוך כוונה לסייע לאחר להתחמק ממס (ריבוי עבירות), עבירה לפי סעיף 220(5) לפקודה; פעולה ברכוש אסור, עבירה לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: חוק איסור הלבנת הון); דיווח כוזב, עבירה לפי סעיף 3(ב)(1) לחוק איסור הלבנת הון; וכן דיווח כוזב בנוגע לרכוש אסור, עבירה לפי סעיף 3(ב)(2) לחוק איסור הלבנת הון.

3. אימות האישומים הללו בראיות לכאורה טרם נבחן בשל התיקון שנעשה בכתב-האישום והעיכובים שחלו בהליכי הגילוי במסגרת סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982. ההחלטות קמא מושתתות על ההנחה המוסכמת כי האישומים הדרוש קיים, בכפוף לשמירת זכותו של העורר לחלוק על כך בבוא העת ולנסות לשכנע את בית משפט קמא בצדקתו בעניין הראיות לכאורה וחולשתן הנטענת.

4. בכפוף לשמירת הזכות כאמור, ובכפוף לטענתו המשפטית של העורר בדבר חוקיות מעשי "פדיון הנפש" והיותם נטולי רבב פלילי, לשיטתו, הצדדים טענו לפניי על בסיס ההנחה המשותפת כי ראיות המדינה מוכיחות, לכאורה, כדלקמן:

א. בתקופה הרלוונטית לכתב האישום, שימש העורר כראש קהילת "שובו בנים" המונה אלפי מאמינים. במסגרת זו, עסק העורר, במשך כעשור, במתן שירותים שונים תמורת תשלום, ובהם: עריכת טקסי "פדיון נפש", מתן ברכות, ייעוץ בתחומים שונים וקיום חוגי בית. לצורך כך הקים העורר מנגנון של גיוס לקוחות ושל גביה וניהול כספים, אשר התנהל כעסק כלכלי לכל דבר והעסיק עובדים רבים. פעילות זו הניבה לעורר עשרות מיליוני שקלים.

ב. החל משנת 2014 ועד למעצרו בפברואר 2020, בפועלו בעצמו ובאמצעות עוזריו, אשר שימשו כידו הארוכה, ניצל העורר את מעמדו כרב מוכר ונערץ בקרב קהילתו ומחוצה לה, ופעל באופן שיטתי להוצאת סכומי כסף מאנשים שהיו שרויים במצוקה קשה ופנו אליו לעזרה. העורר יצר כלפי הפונים מצגי שווא שונים, לפיהם הוא בעל כוחות מיוחדים היכולים לגרום לכך שיקבלו מרפא ומזור למצוקותיהם תמורת תשלום של אלפי שקלים לידיו – זאת, תוך ניצול מעמדו כסמכות רוחנית ודתית בקרב מאמיניו.

ג. במסגרת זו, הציג העורר את עצמו כמסוגל לגרום להחלמה ממחלות קשות וחשוכות מרפא, להחלמה ממצבים רפואיים כרוניים וקשים, ואף להילחצות ממאסר ולאיתור נעדרים. לעתים, העורר אף המליץ למבקשי עזרתו על תכשירים או כדורים, שלגביהם הוא מסר פרטים כוזבים – כל זאת, למען בצע

כסף. למיותר לציין, כי החולים שהעורר הבטיח לרפא בדרכי המסתורין לא קמו על רגליהם, וחלקם נפטרו ממחלותיהם.

ד. העורר נמנע מלדווח על עסקו ועל רווחיו לרשויות המס ופעל בדרכים שונות כדי להסתיר רווחים אלו ואת מקורם. פעולות ההסתרה שלו כללו שימוש תדיר במזומנים בהיקפים של עשרות מיליוני שקלים; עסקאות עם נותני שירותי מטבע שונים שלא תחת שמו אלא באמצעות אנשים אחרים; וכן שימוש בעמותות שונות דרכן הסתיר העורר חלק מהכנסותיו במטרה להלבין - כל זאת, תוך היעזרות בקהל מאמיניו שסר למרותו.

ה. העורר גם הורה לחסידי "לתת [לשני אנשים שזיהה בשמותיהם - א.ש.] מכות רצח, לשבור להם את העצמות [...] שהם מתנהגים כמו איש ואישה, והם עוברים כל דקה על סקילה, שריפה, הרג, חנק, מצווה על כל אחד לשבור להם את העצמות, כפשוטו".

5. העורר הוא בן 83 ומצב בריאותו רעוע. מחלותיו של העורר כוללות תפקוד לב לקוי, לרבות פרפור פרודורים, והעורר נושא בגופו קוצב לב מושתל. העורר גם סובל מאי ספיקת כליות בעקבות ניתוח אשר נעשה בשל מחלת הסרטן ממנה סבל ואשר כלל, בין היתר, כריתת כליה. כמו כן סובל העורר מאנמיה, ממחלת כבד וממחלות נוספות. מצבו הרפואי פורט בחוות הדעת של פרופ' גדעון אלמוגי מבית החולים הדסה עין כרם, של פרופ' ריפעת ספדי מבית החולים הדסה עין כרם, ושל ד"ר איתמר רז, רופא פרטי המטפל בעורר מזה כחמש שנים. המדינה לא חלקה על עיקריהן של חוות דעת אלו. אין אפוא מחלוקת אמיתית על כך שחלק מהמחלות מהן סובל העורר עלולות להעמיד את חייו בסכנה בשל חשיפתו האפשרית לנגיף הקורונה והידבקות אפשרית בנגיף, ואף באופן עצמאי.

6. לעורר עבר פלילי אשר כולל הרשעה משנת 2016 בגין מעשים מגונים ותקיפה, בגינה הוא ריצה עונש של מאסר בפועל.

7. במהלך הדיון שהתקיים לפניי, התברר שהחשש העיקרי אשר מתעורר בקשר להעברת העורר מהכלא למעצר-בית באיזוק אלקטרוני נובע מכך שהלה עלול להימלט מאימת הדיון, כפי שעשה בעבר - בהצלחה בלתי מבוטלת, מבחינתו - באמצעות מתן שוחד לגורמים שונים בחוץ לארץ ושימוש בדרכונים מזויפים. מדובר בחשש ממשי בדרגת הסתברות גבוהה. בא-כוח העורר עשה הכל כדי לשכנעני כי חשש כאמור נמוג עם הזמן, שכן, לדבריו, העורר איננו עוד אותו "רב ברלנד" אשר פעל, כפי שפעל, עד לפני כשבע שנים, אך עם זאת לא אוכל להסכים. אומדן הסיכונים הכרוכים בשחרור הנאשם לחלופת מעצר צריך להתבסס על ראיות בנות קיימא, ואינו יכול לכלול תובנות שמכירות באישיות שמכוננת את עצמה מחדש, דוגמת אלו שפותרו על ידי הפילוסוף המנוח דֶרֶק פרפיט (ראו והשוו: Derek Parfit, *Reasons and Persons* 199-208 (1996)). בעניין זה, דומני כי ניתן להסתפק בקביעתו החד-משמעית של בית משפט קמא לפיה העורר איננו ראוי אפילו לאמון מינימאלי לאור מעלליו ורצונו למלט את עצמו מן הדיון. אוסיף, כי חומר מסווג שהוגש לעיוני בהסכמת הצדדים, אף הוא מאשש את התרחיש שהעורר ינסה לברוח מישראל בדרכים-לא-דרכים כשהוא מסתייע בחסידיו.

8. לסיכון זה ולשאלה האם ניתן לאיינו או, למצער, למזער אתיחס בהמשך דבריי. בשלב זה, אציין כי החשש שהעורר יוסיף לבצע עבירות דוגמת אלו שמיוחסות לו בכתב האישום נמוג במידה רבה בעקבות חשיפת הפרשה דנן

ופרסומה ברבים. באשר לסכנה של שיבוש מהלכי משפט, שאף היא נשקפת מהעורר, לנוכח הראיות שכבר נאספו לחובת העורר, סבורני כי מידתה איננה גדולה; וספק אם היא תגדל בעקבות העברת העורר מן הכלל אל מעצר-בית מלא תחת איזוק אלקטרוני ותנאים מגבילים נוספים.

9. מטעמים אלו, הנני תמים דעים עם השופט א' דראל אשר קבע בהחלטתו מיום 5.4.2020 כי "העילה המרכזית בענייננו היא חשש ההימלטות" (ראו פסקה 42 להחלטה הנ"ל). בלא עילה זו, ספק רב בעיניי אם ניתן להצדיק את מעצרו של העורר עד תום משפטו.

10. החשש כי העורר ינסה להימלט מהדין, אם ישוחרר לחלופת מעצר כלשהי, הוא זה שמקים נגדו את עילת המעצר. משכך הוא, אינני רואה לנכון להידרש, בעת הזאת, לטרוניית העורר על שהמדינה פיצלה את כתב האישום שהגישה נגדו פיצול מלאכותי אשר לא נועד אלא להבטיח את מעצרו עד תום ההליכים. ממה נפשך: אם לא נוכל לאיין את סכנת ההימלטות מאימת הדין הנשקפת מהעורר, בהינתן חומרתן המופלגת של העבירות המיוחסות לו, ממילא לא יהא מנוס ממעצרו מאחורי סורג ובריח; ואם ניתן לאיין סכנה כאמור במסגרת חלופת מעצר הדוקה כזאת או אחרת, ברי הוא כי תהא זו חובתנו להעמיד לעורר חלופה זו מחמת גילו ומצבו הבריאותי. מאותה סיבה, אינני מוצא לנכון להתייחס, בעת הזאת, להערכות בעניין הימשכותם של הליכי בירור האשמה בתיק העיקרי. אם יתברר שלא ניתן להעמיד לעורר שום חלופה ראויה למעצרו בכלל בשל סכנת ההימלטות הנשקפת ממנו, לא יהא בידי, בנקודת הזמן הנוכחית, אלא לדחות את הערר, והעורר יצטרך להמתין להליך של הארכת מעצרו לפי סעיף 62 לחוק המעצרים, לכשיתקיים – בתקווה שנקודת האיזון שבין צרכי ההליך הפלילי לבין זכותו לחירות, בעודו חוסה בצילה של חזקת החפות, תוסט לטובתו. מאידך, אם יתברר כי ניתן להעמיד לעורר מסגרת הדוקה של חלופת מעצר אשר תאיין את סכנת ההימלטות הנשקפת ממנו, ברי הוא כי זאת יהא מקום לעשות כבר בזמן הקרוב, מבלי להמתין להארכת המעצר.

11. ביום 22.7.2020 הגיש העורר לבית משפט קמא מספר חוות דעת רפואיות לתמיכה בטענתו כי חלה הדרדרות במצבו הרפואי. חוות דעת אלה הוגשו במסגרת בקשת העורר לקיים עיון חוזר במעצרו. בגדרה של בקשה זו, טען העורר כי הוא סובל ממחלות רבות וקשות, שחלקן מסכנות את חייו, וכי בית הסוהר "צלמון", בו שהה עד לאחרונה, לא יכול היה לתת מענה לצרכיו הרפואיים מאחר שאין בקרבתו מרכז רפואי. העורר הוסיף וטען כי מעצרו מגביר את סיכון ההידבקות שלו בנגיף הקורונה – תוצאה שעלולה להביא למותו, בהינתן גילו המופלג ומחלות הרקע מהן הוא סובל. העורר עדכננו כי הוא הועבר לבית הסוהר "איילון" שחלק מאסיריו וסוהריו נדבקו בנגיף הקורונה. העורר סבור כי מן הדין לשחררו מן הכלל לחלופת מעצר מטעם זה בלבד ומפאת החשש להידבקות בנגיף.

12. המדינה, מנגד, סומכת את ידיה על האמור במכתבו של ד"ר ד' קלוצקיממר"ש (מרכז רפואי שב"ס) מיום 17.3.2020, אשר מאשר כי שב"ס יכול לספק – ומספק בפועל – את צרכיו הרפואיים של העורר ודואג לבריאותו; על קביעת השופט א' דראל בהחלטתו מיום 5.4.2020, כי "חזקה על שירות בתי הסוהר כי הוא עושה ויעשה את כל הדרוש והניתן לשמירה על בריאותם של מי שמצוי במשמורתו, ובמידת הצורך יפעל לבודד את מי שנדרש לבודדו"; וכן על קביעתו של השופט ד' גדעוני בהחלטתו מיום 3.8.2020 כי "שב"ס מודע למצב הרפואי וכי דאג להבאת המשיב [העורר דכאן – א.ש.] לבדיקות וטיפולים"; כי "לא הונחה תשתית לכך שאין באפשרות שב"ס ליתן למשיב טיפול רפואי כנדרש בהתאם להנחיות שניתנו"; וכי מטעמים אלה אין הצדקה לקיים עיון חוזר במעצרו של העורר.

13. סבורני כי דין הערר להתקבל באופן חלקי.

14. בידוע הוא, כי "שבמצבבריאאותושלהנאשם, העשוילסכנאתחיו, כדילהצדיקאתשיחורובערובהשלהלהבמקריםמתאימים" (כדברי השופט ג' ברך בב"ש 359/85 מדינת ישראל נ' חן, פ"ד לט(2) 53, 56 (1985) (להלן: עניין חן)). כלל זה היה עמנו לפני חקיקת חוק המעצרים, אשר בא לחזק את זכויות החשודים והנאשמים על רקע האמור בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו; והוא מוסיף להנחות את שיקול דעתם של בתי המשפט בבואם לבחור בין מעצר מאחורי סורג ובריה וחלופותיו. היות העצור סובל ממחלה המסכנת את חייו מהווה חלק מ"נסיבותיהמיוחדותשלהנאשם" אשר עשויות להצדיק את העברתו מן הכלא אל מעצר-בית תחת פיקוח אלקטרוני גם כשלחובתו עומדת חזקת המסכנות (ראו: סעיף 22ב(ב) לחוק המעצרים, וכן בש"פ 248/20 פלוני' מדינת ישראל, פסקאות 26-28, 32 (2.2.2020)); היות העצור נתון "בסיכון מוגבר להידבקות בקורונה ולהתפתחותה של מחלה קשה מפאת גילו או מצבו הבריאותי", אף הוא עשוי להטות את הכף לטובת חלופת מעצר כזאת או אחרת (ראו: בש"פ 2434/20 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 13 (12.4.2020)).

15. כפי שצוין על ידי השופט א' דראל בפסקה 53 להחלטתו מיום 5.4.2020, היעדר אפשרות לתת בעצור ארון מינימאלי, משמעו אי-התקיימותו של תנאי סף "לשחרור לכל חלופה, גם אם זו כוללת מעצר בפיקוח אלקטרוני, מפקחים, מעטפת של חברת אבטחה ובטוחות". ברם, הכלל הזה אינו חל כאשר העצור סובל ממחלה קשה המסכנת את חייו אשר בה ניתן לטפל באופן מיטבי רק מחוץ לכותלי הכלא - זאת, בין היתר, מאחר שסעיפים 1 ו-2 חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מכירים בקדושת חייו של אדם גם כשהאדם הוא רמאי חסר תקנה. השופט א' דראל היה בלי ספק מודע לכך, אולם הוא העריך שמחלותיו של העורר אינן מסכנות את חייו - כך עולה מהאמור בפסקאות 62-63 להחלטתו. בקשת העורר לקיים עיון חוזר במעצרו באה לערער הערכה זו; ועל כן, בשונה מהדרך בה הילך השופט ד' גדעוני בהחלטתו מיום 3.8.2020, מן הראוי היה לבדוק את טענותיהם הרפואיות של פרופ' אלמוגי, פרופ' ספדי וד"ר רז לגופן כדי להגיע לממצא פוזיטיבי בדבר קיומה או היעדרה של סכנה לחיי העורר בעודו עצור בכלא ומטופל במר"ש (ראו והשוו: עניין חן, בעמ' 55-56). בדיקה כאמור נדרשה גם לנוכח העובדה שמכתבו של ד"ר ד' קלוצקיממר"ש אינו מכסה את מכלול הנושאים הרפואיים אשר הועלו בחוות דעת אלו.

16. בנסיבות אלה, אין מנוס מקבלת הערר באופן חלקי וממתן הוראות לבדיקתה היסודית של טענת העורר בדבר היותו סובל ממחלות שמסכנות את חייו ושמצריכות טיפול מחוץ לכלא. במסגרת בדיקה זו, יהא על המדינה להגיש לבית משפט קמא חוות דעת רפואית מפורטת אשר תתייחס לאמור בחוות הדעת של פרופ' אלמוגי, פרופ' ספדי וד"ר רז; ובמידת הצורך, גם לאמור בחוות דעתו הפסיכיאטרית של פרופ' אברהם ויצמן (שלכאורה נראית פחות נחוצה לענייננו-שלנו). בכפוף להארכת מועד אפשרית מטעמו של בית משפט קמא, חוות דעת זו תוגש לא יאוחר מיום 25.10.2020. לאחר קבלתה, יחליט בית משפט קמא על המשך הדיון בבקשת העורר לעיון חוזר ויכריע בה כחוכמתו. בפרט, תינתן הכרעה פוזיטיבית בטענת העורר ורופאיו כי אין ביכולתו של שב"ס לטפל במחלותיו של העורר כיאות, ועל כן מעצרו בכלא מסכן את חייו.

17. הערר מתקבל אפוא כאמור בפסקה 16 לעיל.

ניתנה היום, ג' בתשרי התשפ"א (21.9.2020).

ש ו פ ט

עמוד 5

